

УДК 338.4
UDC 338.4

КОМПЛАЄНС ЯК СИСТЕМА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА ЗАПОБІГАННЮ РИЗИКІВ НА РІВНІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Іванов В.Б., кандидат технічних наук, Національний транспортний університет, Київ, Україна
Лаврик І.Ф., кандидат технічних наук, Національний транспортний університет, Київ, Україна

COMPLIANCE AS A SYSTEM OF ANTI-CORRUPTION AND THE PREVENTION OF RISKS AT THE LEVEL OF ENTITIES

Ivanov V. B., PhD, National Transport University, Kyiv, Ukraine
Lavrik, I. F., PhD, National Transport University, Kyiv, Ukraine

КОМПЛАЄНС КАК СИСТЕМА ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ И ПРЕДОТВРАЩЕНИЮ РИСКОВ НА УРОВНЕ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

Іванов В.Б., кандидат технических наук, Национальный транспортный университет, Киев, Украина
Лаврик И.Ф., кандидат технических наук, Национальный транспортный университет, Киев, Украина

Впровадження на макрорівні заходів з протидії корупції, зокрема електронних закупок, відкритих конкурсів на заміщення керівних посад і т. ін. відображають напрямки протидії корупції в Україні. Проте на рівні суб'єктів господарювання системна боротьба з корупцією залишається здобутком незначної частини підприємств. В той же час, скорочення ринків, погіршення фінансового стану в умовах економічної кризи, невиконання взаємних зобов'язань, зростання дебіторської заборгованості сприяють розповсюдженню корупційних дій в середовищі менеджменту підприємств та одночасно підвищують і ризики ведення господарської діяльності.

Логістичні, транспортні та експедиційні підприємства є серед найбільш вразливих як до господарських ризиків, так і до корупційних проявів. Крім того, треба враховувати специфіку діяльності вказаних підприємств як елементів інфраструктури бізнесу, що працюють в умовах високої конкуренції. Для таких підприємств велике значення має підтримання їх ділової репутації, що характеризується відсутністю негативних прецедентів у виконанні зобов'язань а також відповідністю правовим та етичним нормам поведінки. Це вимагає від керівників підприємств розробки механізмів, що мінімізують вірогідність не лише фінансових втрат, а також втрати довіри з боку клієнтів підприємства, ділових партнерів, акціонерів та регулюючих органів.

В сучасному бізнес-суспільстві система заходів, що направлені на досягнення вказаної мети, характеризується терміном «Комплаєнс». Прямий переклад з англійської слова «Compliance» означає «відповідність», однак він не відображає в повній мірі зміст цього терміну. Тому під COMPLIANCE розуміють функціонування організації у відповідності із встановленими принципами та визначеннями, внутрішньою політикою та процедурами, що базуються на вимогах місцевого законодавства та поширеної міжнародної практики ведення бізнесу. Відповідність законам, правилам та стандартам в сфері комплаєнса зазвичай стосується таких питань як виконання відповідних стандартів поведінки на ринку, управління конфліктами інтересів, справедливе відношення до клієнтів. До сфери комплаєнса відносяться також такі специфічні сфери, як протидія легалізації доходів кримінального походження та фінансування тероризму, розробка документів та процедур, що забезпечують діяльність компанії у відповідності з вимогами законодавства, захист інформації, протидія корупції, встановлення етичних норм поведінки співробітників і т.ін.

Комплаєнс, як напрямок професійної діяльності підприємств, привнесений західними компаніями, та набув розповсюдження, в першу чергу в фінансово-банківській сфері. Проте, досвід зарубіжних компаній свідчить про значну увагу політиці COMPLIANCE також на підприємствах виробничої, торгівельної, освітньої сфер, а також медичних, страхових та органах державного

управління [1]. Відповідно, в залежності від сфери діяльності визначається пріоритетність певних напрямків комплаєнсу та формується політика компанії в: управлінні інвестиціями (Fair Investment Policy), оподаткуванні (Fair Tax Policy), кредитуванні (Fair Lending Policy), постачанні (Fair Purchasing policy), реалізації продукції (Fair sales policy) і т. ін.

Наприклад, головними складовими елементами політики Комплаєнс відомої Української компанії «Групи ДТЕК» є:

- неухильне виконання норм Кодекса корпоративної етики, процедур та внутрішніх етичних норм ведення бізнесу;
- розвиток Комплаєнс-культури на всіх підприємствах групи;
- запобігання потенційним конфліктам інтересів серед працівників;
- забезпечення профілактики корупційних дій і фінансових злочинів.

Закладені в Комплаєнс-політику ДТЕК механізми повинні забезпечити внутрішнє здоров'я Компанії та успішну взаємодію із зовнішнім середовищем на основі виконання принципів етичного ведення бізнесу і слідуванню вимогам, що застосовуються до групи, найвищих стандартів етичної поведінки у всіх сферах діяльності. Програма передбачає, що група ДТЕК виконує усі законодавчі та регуляторні вимоги, що застосовуються до компанії на ринках, на яких вона здійснює свою діяльність, та очікує від своїх партнерів розуміння важливості Етичних вимог до ведення бізнесу і їх дотримання в рамках бізнес – партнерства з ДТЕК.

Важливою складовою внутрішнього здоров'я підприємств є також запобігання фінансовим, операційним та бізнес-ризикам, що досягається встановленням чітких стандартів та правил роботи, постійним наглядом за виконанням розроблених процедур. Система управління ризиками повинна запобігти ризикам невідповідності або невиконання вимог законодавства, нормативних документів, правил та стандартів, галузевих вимог, кодексів поведінки тощо.

Вказані ризики невідповідності в кінцевому результаті можуть проявитись у формі застосування юридичних санкцій або санкцій регулюючих органів, фінансових та репутаційних втрат як наслідок невідповідності законам, діючим правилам та стандартам. Контроль бізнес-ризиків, в першу чергу репутаційних, призначений мінімізувати ймовірність виникнення любого із них та зменшити наслідки для компанії. Управління репутаційними ризиками здійснюється шляхом розробки внутрішніх документів та створенні умов, за яких співробітники виконують свої функції у відповідності із високими професійними та етичними стандартами по відношенню всіх учасників ринку. Це забезпечує набуття та утримання репутації надійного учасника ринку, робота з яким виключає ймовірність невиконання контрактів або порушень податкових норм. Разом із відсутністю негативних прецедентів в роботі компанії на її репутацію впливає також відповідність правовим та культурним нормам в практичній діяльності.

Для переважної більшості організацій набір політик Комплаєнс включає:

- Кодекс корпоративної етики або корпоративної поведінки, що встановлює морально-етичні принципи, стандарти поведінки, пріоритети компанії та обов'язки співробітників;
- Політику чесної конкуренції, що вимагає від кожного співробітника виконання конкурентних правил та умов, та направлена на формування вільного ринку та відкритої конкуренції товарів та послуг;
- Політику протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом, що захищає легальний сектор економіки від проникнення тіньових доходів;
- Політику отримання та надання подарунків, запрошень, що забезпечує відокремлення понять «подарунок» та «хабар» шляхом встановлення граничної вартості подарунків та процедур контролю за їх наданням;
- Політику інформування про порушення етичних стандартів (Whistleblowing Policy), що надає можливість працівникам, замовникам та постачальникам як офіційно, так і анонімно повідомляти про випадки корупції та інших порушень норм і стандартів поведінки;
- Політику, що регулює конфлікт інтересів завдяки впровадженню етичних стандартів поведінки співробітників в разі виникнення подібних конфліктів (інтереси співробітника вступають в протиріччя з інтересами компанії, інтереси одного клієнта з інтересами іншого і т. ін.). Політика вимагає, щоб інтереси компанії завжди ставилися вище за інтереси її окремих співробітників;
- Політику захисту майна компанії, що поширюється як на матеріальні, так і нематеріальні цінності, забезпечує захист патентів, «ноу-хау», інтелектуальних прав;

- Політику конфіденційності інформації, що гарантує нерозголошення інформації про клієнтів, регулює зберігання та обробку персональних даних, надання коректної звітності.

З метою реалізації вище згаданих політик вибудовуються робочі процеси, що передбачають постійний контроль виникнення потенційних проблем та їх швидке вирішення в режимі реального часу. Постійний моніторинг контрагентів та осіб, з якими здійснюються ділові контакти, передбачає оцінку ступеню їх здатності до корупційних проявів, рівня розвитку в компанії-контрагенті системи протидії корупції [2]. Предметом зовнішнього моніторингу є також ризики корупції при взаємодії з державними органами, зокрема необхідності винагороди за участь у тендерних закупівлях за державні кошти, за прискорення процедур, за отримання дозвільних документів, за вирішення питань у правоохоронних органах та судовій системі. Важливе місце в системі контролю займає також внутрішній контроль, проведення перевірок та аудиту.

Система внутрішнього контролю реалізує функцію запобігання ризикам шляхом:

- виявлення, класифікації та обліку ризиків;
- кількісної оцінки ймовірності виникнення та можливих наслідків;
- моніторингу ефективності управління ризиками;
- участі в розробці заходів по зниженню рівня ризиків, розробка рекомендацій та внутрішніх документів по управлінню ризиками;
- виявлення конфлікту інтересів в діяльності організації та її працівників;
- аналіз показників динаміки зауважень клієнтів та дієвості запроваджених заходів
- аналіз економічної доцільності аутсорсинга послуг та використання підрядних організацій;
- розробці внутрішніх документів, що направлені на протидію комерційному підкупу та корупції
- розробці документів та організації заходів по впровадженню норм корпоративної поведінки та професійної етики;
- виконанні інших функцій, що запобігають ризикам та передбачені внутрішніми документами організації.

Фундаментом для побудови всіх елементів системи внутрішнього контролю є контрольне середовище, що включає 3 головні елементи [3]:

- менеджмент, як виконавець функцій контролю;
- організація, що визначає завдання, компетенцію та відповідальність персоналу;
- IT-система, що забезпечує як виробничі процеси, так і потреби внутрішнього контролю.

Як показує досвід аудиторських перевірок ключовими бізнес-процесами, що вимагають постійного внутрішнього контролю, є наступні:

- касове обслуговування, готівкові та карткові розрахунки;
- закупівлі товарів;
- розрахунок компенсацій за відрядження;
- розрахунки витрат та підготовка рахунків;
- реалізація товарів;
- облік та управління засобами виробництва.

Типові порушення вказаних бізнес-процесів включають:

- невиконання стандартних управлінських процедур;
- непрозоре ведення документації, коли відсутні важлива ділова інформація та бухгалтерські документи;
- перевищення встановлених повноважень при прийнятті рішень;
- порушення принципу «чотирьох очей», коли одноосібно приймаються та оформлюються рішення, які передбачають участь декількох працівників;
- недоліки в системі автоматизованої обробки інформації, що допускає помилкові розрахунки та використання неправдивої інформації;
- відсутність баз даних відносно клієнтів, що унеможливує оцінку їх ділової репутації, кредитоспроможності, конкурентоздатності і т.ін.;
- недосконалий контроль витрат, що веде до непрозорого та нецільового використання коштів;

Розглянемо систему внутрішнього контролю на прикладі такого універсального для всіх видів підприємств бізнес-процесу, як процедура закупівлі товарів та послуг (Рис.1).

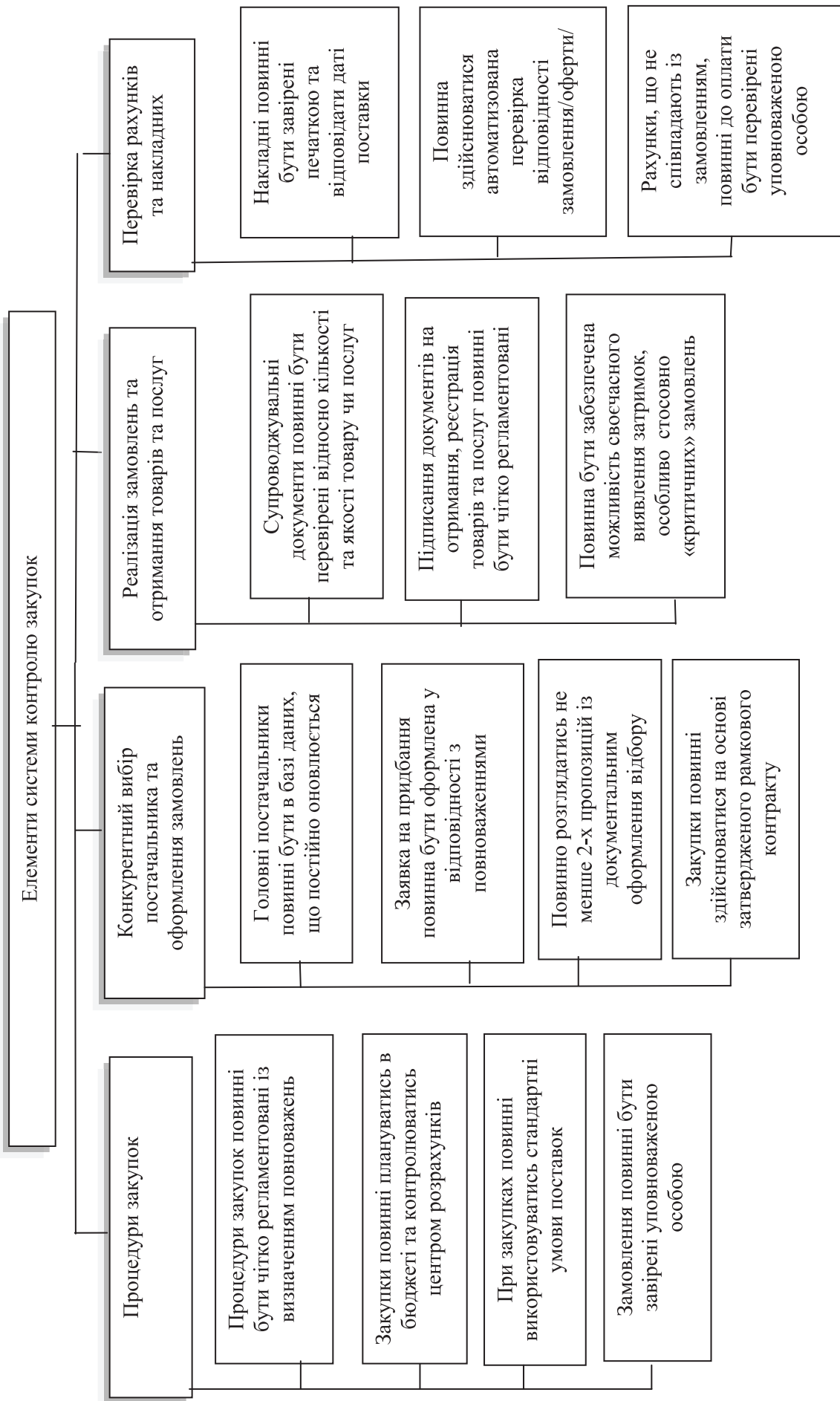

Рисунок 1 - Зміст системи контролю закупок на підприємстві

Необхідність регламентування та контролю діяльності по закупівлі товарів та послуг пояснюється існуванням ризиків корупційних дій з боку виконавців та вірогідними втратами коштів підприємства. Так, розглядаючи окремі елементи можна відмітити, що:

- без чітко встановлених процедур на кожному з етапів закупівель можливі порушення заради власних інтересів окремих виконавців;
- без конкурентного відбору постачальників та відповідного оформлення замовлень можливі придбання товарів та послуг низької якості та за завищеними цінами;
- без прозорого процесу реалізації замовлень можливі втрати товарів та невиконання замовлень в повному обсязі;
- без ефективної перевірки супроводжувальних та платіжних документів можливі помилкові платежі, втрата коштів підприємства та податкові порушення.

Розглянута вище система контролю закупівель показує необхідність виконання вимог та чітких процедур кожним із робітників, що мають відношення до процесу придбання товарів та послуг. Відповідні системи контролю необхідно розробити і для інших згаданих вище бізнес-процесів. Це дозволить комплаєнс-контролерами, що безпосередньо не взаємодіють із зовнішнім середовищем, не володіють всією сукупністю інформації, своєчасно ідентифікувати зміст проблем та шляхи їх вирішення.

В той же час жорстка регламентація діяльності виконавців здатна не лише мінімізувати ризики, але і обмежити ініціативу працівників, зупинити розвиток організації. Так чином, від керівництва підприємства необхідне визначення певної межі регламентування, що відображає як реальний стан підприємства та його перспективи розвитку, так і ринкові тенденції та поточні зміни законодавства. Розробка та впровадження адекватної політики Комплаєнс забезпечує ефективну взаємодію та справедливі відношення між учасниками ринку, мінімізує правові, фінансові та репутаційні ризики, сприяє розвитку організації та персоналу підприємства.

Система Комплаєнс актуальна не лише для підприємств, що ведуть господарську діяльність. Для вищих учбових закладів її впровадження має подвійне значення: з одного боку – це включення відповідного розділу в курс «Менеджменту організацій», з іншого - розробка системи запобігання корупції та мінімізації втрат безпосередньо в учбовому закладі.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Берінгер С. Дотримання компакт – кращі практики дотримання комплаєнс - Управління / С. Берінгер, Верлаг Е. Ш. // Берлін – 2010 - № 317.
2. Паєт М. Антикорупційний комплаєнс: практичне керівництво для компанії / М. Паєт, Діке // Цюріх – 2011 - № 157.
3. Віланд Й. Інструкція Комплаєнс-Менеджмент. Концептуальні основи, практичні фактори успіху, глобальні проблеми. / Й. Віланд, Р. С. Шанмаєр, С. Грюнінгер. // 2015 - С 44-47.

REFERENCES

1. Stefan Behringer, (2010). Compliance kompakt – Best Practice im Compliance - Managemen. Erich Schmidt Verlag, Berlin, 317. (Ukr)
2. Mark Pieth, (2011) Anti-Korruptions-Compliance : Praxisleitfaden für Unternehmen. Dike, Zürich, 157. (Ukr)
3. Josef Wieland, Roland Steinmeyer, Stephan Grüninger, (2015) Handbuch Compliance-Management. Konzeptionelle Grundlagen, praktische Erfolgsfaktoren, globale Herausforderungen. Erich Schmidt Verlag, 44-47. (Ukr)

РЕФЕРАТ

Іванов В.Б. Комплаєнс як система протидії корупції та запобіганню ризиків на рівні суб'єктів господарювання / В. Б. Іванов, І. Ф. Лаврик. // Вісник Національного транспортного університету. Серія «Економічні науки». Науково-технічний збірник. – К. : НТУ, 2016. – Вип. 3 (36).

В статті розглянута вище система контролю закупівель, яка показує необхідність виконання вимог та чітких процедур кожним із робітників, що мають відношення до процесу придбання товарів

та послуг. Відповідні системи контролю необхідно розробити і для інших згаданих вище бізнес-процесів.

Об'єктом дослідження - система заходів , яка характеризується терміном «Комплаєнс».

Мета роботи визначення відповідності законам, правилам та стандартам в сфері комплаєнса.

Методи дослідження статистичний, експертний, порівняльно-описовий, системно-структурний. Тому в статті і представлення функціонування організації у відповідності із встановленими принципами та визначеннями, внутрішньою політикою та процедурами, що базуються на вимогах місцевого законодавства та поширеної міжнародної практики ведення бізнесу. Відповідність зазвичай стосується таких питань як виконання відповідних стандартів поведінки на ринку, управління конфліктами інтересів, справедливе відношення до клієнтів.

Результати статті можуть бути упроваджені в підприємства та нови бізнес структура.

Прогнозні припущення щодо розвитку об'єкта дослідження – пошук оптимальної системи та чіткі процедур в управлінні підприємства в сучасних економічних умовах.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: КОМПЛАЄНС, КОРУПЦІЇ, РИЗИКИ, СИСТЕМА КОНТРОЛЮ.

ABSTRACT

Ivanov V., Lavrik I. Compliance as a system of anti-corruption and the prevention of risks at the level of entities. Visnyk National Transport University. Series «Economic sciences». Scientific and Technical Collection. – Kyiv: National Transport University, 2016. – Issue 3 (36).

In the article above, control system procurement, which shows the need for compliance and clear procedures for each of the workers, which are relevant to the process of acquisition of goods and services. Suitable monitoring systems should be developed for other the above mentioned business processes.

The object of research - system of measures , which is characterized by the term "Compliance".

The aim of the work determination of compliance with laws, regulations and standards in the field of compliance.

Research methods statistical, expert, comparative, descriptive, and systematic-structural. Therefore, this article and presentation functioning of the organization in accordance with established principles and definitions, internal policies and procedures based on local regulations and international common business practices. Compliance usually relates to such issues as the implementation of the relevant standards of market conduct, managing conflicts of interest, fair treatment of customers.

The results of the article can be introduced into the enterprises and Novi business structure.

Forecast assumptions about the object of study – the search for the optimal system and clear procedures in the management of the enterprise in modern economic conditions.

KEY WORDS: COMPLIANCE, CORRUPTION, RISIK CONTROL SYSTEM.

РЕФЕРАТ

Иванов В. Б. Комплаєнс как система противодействия коррупции и предотвращению рисков на уровне субъектов хозяйствования. / В.Б. Иванов, И. Ф. Лаврик. // Вестник Национального транспортного университета. Серия «Экономические науки». Научно-технический сборник. – К. : НТУ, 2016. – Вып. 3 (36).

В статье рассмотренная выше система контроля закупок, которая показывает необходимость выполнения требований и четких процедур каждым из рабочих, которые имеют отношение к процессу приобретения товаров и услуг. Соответствующие системы контроля необходимо разработать и для других упомянутых выше бизнес - процессов.

Объектом исследования - система мероприятий , которая характеризуется термином «Комплаєнс».

Цель работы определение соответствия законам, правилам и стандартам в сфере комплаєнса.

Методы исследования статистический, экспертный, сравнительно-описательный, системно-структурный. Поэтому в статье и представления функционирования организации в соответствии с установленными принципами и определениями, внутренней политикой и процедурами, основанными на требованиях местного законодательства и распространенной международной практики ведения бизнеса. Соответствие обычно касается таких вопросов, как выполнение соответствующих

стандартов поведення на ринку, управління конфліктами інтересов, справедливого отношеня к клиентам.

Результаты статьи могут быть внедрены в предприятия и нови бизнес структура.

Прогнозные предположения относительно развития объекта исследования – поиск оптимальной системы и четкие процедур в управлении предприятия в современных экономических условиях.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: КОМПЛАЕНС, КОРРУПЦИИ, РИЗИКИ, СИСТЕМА КОНТРОЛЯ.

АВТОРИ:

Иванов Вадим Борисович, кандидат технічних наук, професор, Національний транспортний університет, e-mail: ket13@net, тел. +38042808438, Україна, 01010, м. Київ, вул. Суворова 1, к. 01.

Лаврик Иван Федорович, кандидат технічних наук, професор, Національний транспортний університет, e-mail: ket13@net, тел. +38042808438, Україна, 01010, м. Київ, вул. Суворова 1, к. 01.

AUTHOR:

Ivanov Vadim B, Ph.D., associate professor, National Transport University, associate professor, e-mail: ket 13@ukr.net, tel. +38042808438 Ukraine, 01010, Kyiv, Suvorova str. 1, of. 01.

Lavrik, Ivan Ph.D., associate professor, National Transport University, associate professor, e-mail: ket 13@ukr.net, tel. +38042808438 Ukraine, 01010, Kyiv, Suvorova str. 1, of. 01.

АВТОРЫ:

Иванов Вадим Борисович, кандидат технических наук, профессор, Национальный транспортный университет, e-mail: ket13@net, тел. +38042808438, Украина, 01010, г. Киев, вул. Суворова 1, к. 01.

Лаврик Иван Федорович, кандидат технических наук, профессор, Национальный транспортный университет, e-mail: ket13@net, тел. +38042808438, Украина, 01010, г. Киев, вул. Суворова 1, к. 01.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Бідняк Миайло Несторович, доктор технічних наук, професор, Національний транспортний університет, завідувач кафедри «менеджменту» Національного транспортного університету, e-mail: Ket 13 @ukr.net, тел. +3804428438, Україна, 01010, м. Київ, вул. Суворова, 1, к. 240.

Гречан А.П., доктор економічних наук, професор, Національний транспортний університет, Київ, Україна.

REVIEWER:

Bidnjak Michael N., Ph.D., Engineering (Dr.), professor, National Transport University, head of Department of management, National Transport University, e-mail: ket13@ukr.net, tel. +3804428438, Ukraine.

Grezan., Ph.D., Economic (Dr.), professor, National Transport University, Kyiv, Ukraine.